

การสร้างแบบจำลองหลักสูตรวิชาความรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร¹

Information Literacy Curriculum Model for 6th Grade Students in Schools
under Department of Education, Bangkok Metropolitan Administration

อารยา ดอกรักษ²

Araya Dokrak

แววตา เตชาทวีวรรณ³

Wawta Techataweewan

เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง⁴

Therdsak Maitaoutong

¹ บทความจากปริทัศน์นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2554

² นิสิตปริญญาโท ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
E-mail: araya.dokrak@gmail.com

³ ปร.ด., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
E-mail: walta@swu.ac.th

⁴ ปร.ด., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
E-mail: therdsakm@swu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างแบบจำลองหลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาสารสนเทศ จำนวน 5 คน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดหมายหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และสื่อและแหล่งการเรียนรู้ แบบจำลองหลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศนี้สร้างขึ้นจากการสังเคราะห์มาตรฐานทักษะการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศ 7 ตัวแบบ ได้มาตรฐานทักษะการรู้สารสนเทศ 4 ด้าน ได้แก่ การตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ การนำสารสนเทศไปใช้ และการประเมินผลลัพธ์ มีจำนวน 1 หน่วยกิต ระยะเวลาในการเรียน 40 ชั่วโมงต่อหนึ่งปีการศึกษา เนื้อหาการเรียนประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ สิ่งที่ต้องรู้ ช่วยกันประเมินข้อมูลที่ได้ นี่คือผลงานของฉัน และความภูมิใจของฉัน แบบจำลองหลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศที่สร้างขึ้นนี้มีความสอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงสามารถใช้เป็นวิชาการเรียนรู้เพิ่มเติมในกลุ่มสาระดังกล่าว

Abstract

This research aims to create an Information Literacy curriculum model for 6th grade students in schools under the Department of Education, Bangkok Metropolitan Administration. It is a qualitative research. The research data is collected from group discussion and interview. The key informants are 15 teachers and teacher-librarians from primary schools under the Department of Education, Bangkok Metropolitan Administration and 5 information literacy experts. It is found that the Information Literacy curriculum for 6th grade students is composed of 6 elements: curriculum objectives, learning standards, course description, course outline, learning topics, and learning media and sources. Synthesized from seven information literacy skills standards for students of Thailand and abroad, this model is based on 4 aspects: information recognition and access, information assessment, information usage, and result evaluation. The model is a one-credit course, with 40 learning hours per academic year. There are four learning topics: "What I want to know," "To help assessment information" "This is my work," and "What I am proud of." Moreover, this model is also in compliance with the Occupation and Technology Learning Substance group in the Basic Education Curriculum implemented by Ministry of Education, Thailand (2008). So it can also be applied to this substance group.

คำสำคัญ: แบบจำลองหลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศ การรู้สารสนเทศ นักเรียนชั้นประถมศึกษา

Keyword: Information literacy curriculum model, Information literacy, primary student

บทนำ

การจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 แบ่งการศึกษาเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งในระดับประถมศึกษาเป็นระดับการศึกษาที่มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคำนวณ การคิดพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุล ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการกำหนดให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 2) โดยจัดกระบวนการเรียนและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา การสื่อสารและพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้และใช้ประโยชน์จากความรู้ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียน อาชีพและการดำรงชีพของตนซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต

การรู้สารสนเทศ คือ ความสามารถและทักษะของบุคคลในการตระหนักรู้ความต้องการสารสนเทศ การเข้าถึงสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (American Library Association. 1989: Online) การรู้สารสนเทศจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมนักเรียนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (อาชัญญา รัตนอุบล และคนอื่น ๆ. 2549: 8) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังมีนโยบายในการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้หรือเป็นบุคคลที่สามารถแสวงหาวิธีเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนได้อย่างมีคุณภาพ เป็นระบบและต่อเนื่องได้ตลอดชีวิต (กรมวิชาการ. 2541: 69) บุคคลผู้รู้สารสนเทศสามารถใช้สารสนเทศในการตัดสินใจ แก้ปัญหาและวางแผนทั้งในด้านการเรียนและการประกอบอาชีพ ตลอดจนสร้างนิสัยใฝ่เรียนใฝ่รู้และพัฒนาตนเองให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวิทยาการ จึงสามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ได้กับสังคมยุคสารสนเทศเช่นปัจจุบัน เมื่อนักเรียนเป็นผู้รู้สารสนเทศย่อมเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและร่วมผลักดันความเจริญก้าวหน้าของประเทศต่อไป

การพัฒนาการรู้สารสนเทศจำเป็นต้องพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก ในโรงเรียนส่วนใหญ่เน้นการสอนเฉพาะการใช้ห้องสมุด ซึ่งเนื้อหาที่สอน ได้แก่ วิธีใช้ห้องสมุด การค้นหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด บริการของห้องสมุด ระบบจัดหมวดหมู่หนังสือ การใช้เครื่องมือช่วยค้น หนังสืออ้างอิง และการทำรายงาน (แววตา เตชาทวีวรรณ. 2551: 27) จากงานวิจัยของปาริชาติ เสาร์ยะวิเศษ (2552: 211) สำรวจการสอนทักษะการรู้สารสนเทศของครูระดับประถมศึกษา พบว่ามีการสอนทักษะการรู้สารสนเทศในหลักสูตรประถมศึกษาค่อนข้างน้อย คือ มีการสอนเพียงร้อยละ 37.8 และงานวิจัยของชมพูนุช ยอดยิ่ง (2551) ศึกษากิจกรรมการสอนทักษะการรู้สารสนเทศของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่าครูบรรณารักษ์มีบทบาทในการสนับสนุนทักษะการรู้สารสนเทศในระดับปานกลาง มีการบูรณาการการรู้สารสนเทศในหลักสูตรทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ค่อนข้างน้อย ไม่มีคู่มือหรือแผนการสอนการรู้สารสนเทศที่แน่นอนหรือชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ และไม่มีแผนการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2549) ที่ประเมินทักษะการรู้สารสนเทศของนักเรียนประถมศึกษา พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากขาดแคลนปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งรวมถึงอุปกรณ์การเรียน การบริหารจัดการและความรู้ทางวิชาการของโรงเรียน กอปรกับในปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอน การเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของสารสนเทศ และบริบทด้านการเรียนการสอนได้ปรับเปลี่ยนเป็นการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนการสอนจาก “การใช้ห้องสมุด” ไปเป็นการสอน “การรู้สารสนเทศ” เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิตตามพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542

การสอนการรู้สารสนเทศในโรงเรียนจำเป็นต้องมีกรอบหรือมาตรฐานทักษะการรู้สารสนเทศที่เหมาะสมสำหรับนักเรียน

ในแต่ละระดับการศึกษา มาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนมีหลายมาตรฐานและตัวแบบ มาตรฐานที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ได้แก่ มาตรฐานการรู้สารสนเทศของสมาคมครูบรรณารักษ์อเมริกันและสมาคมเพื่อการศึกษา การสื่อสารและเทคโนโลยี (American Association of School Librarians and Association for Education Communications and Technology: AASL & AECT) (American Association of School Librarians. 1998: Online) ตัวแบบแนวทางการรู้สารสนเทศโคโลราโด (Colorado Information Literacy Guidelines Model) (The Colorado Department of Education. 2009: Online) และตัวแบบทักษะบิกซิกส์ (The Big 6 Skills™ Model) สำหรับการสอนการรู้สารสนเทศในประเทศไทยนั้น มีผู้ศึกษาและเสนอแนวทางสำหรับพัฒนาการรู้สารสนเทศแก่นักเรียนในโรงเรียน ได้แก่ งานวิจัยของ อาชีพญา รัตนอุบล และคณะ (2549: 9) ที่เสนอรูปแบบเน็ต (NET) ประกอบด้วย การส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างนักเรียน ห้องสมุดและชุมชน (Networking) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ (Edutainment) และการจัดกิจกรรมการรู้สารสนเทศให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน (Tailor-made) งานวิจัยของ ปาริชาติ เสาร์ยะวิเศษ (2552: 255-257) เสนอมาตรฐานการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศไทย ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ และการนำสารสนเทศไปใช้ และงานวิจัยของชุตินา สัจจานันท์ (2554: 19-20) ที่เสนอมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียน ที่เรียกว่า “6 รู้ (6 Knows)” ได้แก่ รู้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของสารสนเทศ รู้และเข้าถึงแหล่งสารสนเทศและใช้เครื่องมือค้นหาสารสนเทศ รู้วิเคราะห์ ประเมินและเลือกสารสนเทศที่ต้องการ รู้รวบรวมจัดระบบและสังเคราะห์สารสนเทศ รู้และสามารถใช้สารสนเทศผลิตและนำเสนอผลงานอย่างสร้างสรรค์ และ รู้จริยธรรมเคารพกฎหมาย มีความรับผิดชอบต่อสังคมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ ตัวแบบและมาตรฐานการรู้สารสนเทศดังกล่าวล้วนเป็นทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการรู้สารสนเทศแก่นักเรียน

การสอนการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนประถมศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 435 โรงเรียน จากการสำรวจของผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 มกราคม ถึง 17 กุมภาพันธ์ 2554 พบว่า ในระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 - ปีที่ 6 ไม่มีการสอนวิชาการรู้สารสนเทศ แต่มีบางโรงเรียน จำนวน 158 โรงเรียน หรือคิดเป็นร้อยละ 36.32 ที่มีการสอนวิชาการใช้ห้องสมุด เนื้อหาวิชาการใช้ห้องสมุดที่สอน มี 7 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุด ทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุด ส่วนประกอบของหนังสือ การจัดหมวดหมู่หนังสือ บัตรรายการ หนังสืออ้างอิง และกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเขียน นอกจากนี้ยังพบว่า ครูผู้สอน ร้อยละ 48.73 ไม่มีวุฒิการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ และความรู้เกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ รวมทั้งไม่มีหลักสูตรที่ใช้เป็นมาตรฐานหรือแนวทางเดียวกันในการเรียนการสอน โดยครูผู้สอนกำหนดเนื้อหาการสอนในแต่ละโรงเรียนแตกต่างกันตามดุลยพินิจและความรู้ของตน

จากความสำคัญของการรู้สารสนเทศต่อการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาตามนโยบายการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 และปัญหาการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศ ในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่มีการกำหนดให้รายวิชาการใช้ห้องสมุดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมตามความจำเป็นของแต่ละโรงเรียนหรือไม่เป็นวิชาบังคับทำให้มีการสอนเฉพาะบางโรงเรียน นอกจากนี้ในหลักสูตรการสอนมีความหลากหลายและเนื้อหาการสอนไม่สมบูรณ์ครบถ้วนตามทักษะการรู้สารสนเทศ ทำให้หลักสูตรการใช้ห้องสมุดไม่มีมาตรฐานที่แน่นอนทั้งด้านเนื้อหา วิธีการสอน และวิธีวัดและประเมินผล ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและสร้างแบบจำลองหลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โดยสังเคราะห์ตัวแบบการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนทั้งในและต่างประเทศ 7 ตัวแบบเพื่อกำหนดเป็นมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียน และสร้างแบบจำลองหลักสูตรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสอนการรู้สารสนเทศ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างแบบจำลองหลักสูตรวิชาการศึกษาสารสนเทศสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ความสำคัญของการวิจัย

แบบจำลองหลักสูตรวิชาการศึกษาสารสนเทศสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับ ครูผู้สอน ครูบรรณารักษ์และผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนวิชาการศึกษาสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ขอบเขตการวิจัย

ปรากฏการณ์ที่ศึกษา

ปรากฏการณ์ที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบจำลองหลักสูตรวิชาการศึกษาสารสนเทศระดับประถมศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งพัฒนาโดยใช้ตัวแบบการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนทั้งในและต่างประเทศ จำนวน 7 ตัวแบบ ได้แก่

1. ตัวแบบการรู้สารสนเทศของสมาคมครูบรรณารักษ์อเมริกันและสมาคมเพื่อการสื่อสารและเทคโนโลยี (AASL & AECT)
2. ตัวแบบแนวทางการรู้สารสนเทศโคโลราโด (Colorado Information Literacy Guidelines Model)
3. ตัวแบบเส้นทางสู่ความรู้ (Pathways to Knowledge™ Model)
4. ตัวแบบทักษะบิกซิกส์ (The Big 6 Skills™ Model)
5. มาตรฐานการรู้สารสนเทศของนักเรียนประถมศึกษา ของ ปารีชาติ เสาะยะวิเศษ
6. มาตรฐานการรู้สารสนเทศในระดับประถมศึกษา ของ อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ
7. มาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย ของ ชูติมา ลัจจกันันท์

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ จำนวน 15 คน เป็นครูโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “ทักษะการรู้สารสนเทศสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดโรงเรียน” จัดโดย องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) เมื่อวันที่ 12 - 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 ณ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาสารสนเทศ จำนวน 5 คน ได้แก่ อาจารย์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ของสถาบันอุดมศึกษา 3 คน และนักการศึกษา 2 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ในการสอนการรู้สารสนเทศ และ/หรือเกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1.1 แบบร่างหลักสูตรวิชาการรัฐสารสนเทศ มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1.1.1 ศึกษาเอกสารและวรรณกรรม ได้แก่ หนังสือ วารสาร เอกสารการประชุม งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบและมาตรฐานการรัฐสารสนเทศสำหรับนักเรียนทั้งในและต่างประเทศ จำนวน 7 ตัวแบบ

1.1.2 วิเคราะห์ตัวแบบและมาตรฐานการรัฐสารสนเทศสำหรับนักเรียนทั้ง 7 ตัวแบบ เพื่อหาความสอดคล้องและครอบคลุมทักษะการรัฐสารสนเทศ เพื่อกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานการรัฐสารสนเทศ 4 ด้าน คือ การตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ การนำสารสนเทศไปใช้ และการประเมินผลลัพธ์

1.1.3 สร้างแบบร่างหลักสูตรวิชาการรัฐสารสนเทศตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 4 มาตรฐาน

1.2 แบบบันทึกข้อมูลสารสนเทศจากกลุ่มครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด คือ จุดหมายหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

1.3 แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยข้อคำถามสำหรับวัดความตรงตามเนื้อหา (Content validity) และข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญตามองค์ประกอบของแบบจำลองหลักสูตร 6 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดหมายหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล เพื่อนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญนำมาแก้ไขปรับปรุงแบบจำลองหลักสูตรให้สมบูรณ์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ดำเนินการสนทนากลุ่มจากครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 คน ในวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2551 ณ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการจดบันทึกและบันทึกเสียงการสนทนากลุ่ม

2.2 ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาสารสนเทศ จำนวน 5 คน ในช่วงวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2555 ถึง วันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2555 โดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเองและเป็นการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ซึ่งข้อคำถามพิจารณาจากองค์ประกอบของหลักสูตรที่ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนความตรงตามเนื้อหา น้อยกว่า 1 คะแนน และองค์ประกอบนั้นมีความรวมของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดน้อยกว่า 0.50 คะแนน จึงใช้เป็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้น เพื่อขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขแบบจำลองหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียน

3. การจัดทำข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม โดยฟังเสียงการสนทนากลุ่มจากเทปบันทึกเสียงเพื่อตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาพิจารณาตามองค์ประกอบของแบบร่างหลักสูตรวิชาการรัฐสารสนเทศ 6 องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ จุดหมายหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล เพื่อสังเคราะห์ข้อมูล สรุปประเด็นและนำมาแก้ไขปรับปรุงแบบร่างหลักสูตรวิชาการรัฐสารสนเทศเดิมให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะและความต้องการของครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์ของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ทั้งในระหว่างการสัมภาษณ์และเมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญครบทุกคนแล้ว โดยการจำแนกชนิดข้อมูล สรุปประเด็นคำให้สัมภาษณ์และจัดกลุ่มตามองค์ประกอบของหลักสูตรวิชาการรัฐสารสนเทศทั้ง 6 องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ จุดหมายหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา

หน่วยการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล จากนั้นนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขแบบจำลองหลักสูตรวิชาการศึกษา สารสนเทศสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้ได้แบบจำลองหลักสูตรที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. มาตรฐานการรู้สารสนเทศ

มาตรฐานการรู้สารสนเทศที่ใช้ในการกำหนดจุดดหมายหลักสูตรวิชาการศึกษา สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 1 การตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ มาตรฐานที่ 2 การประเมินสารสนเทศ มาตรฐานที่ 3 การนำสารสนเทศไปใช้ และมาตรฐานที่ 4 การประเมินผลลัพธ์

ตาราง 1 เปรียบเทียบทักษะการรู้สารสนเทศของตัวแบบและมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียน

ทักษะการรู้สารสนเทศ	ตัวแบบและมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนประถมศึกษา						
	AASL & AECT	Colorado IL Guide-lines Model	Pathway to Knowledge™ Model	The Big 6 Skills™ Model	ปารีชาติ เสารยะวิเศษ	อาชญญา รัตนอุบล และคณะ	ชุติมา สัจจจันทร์
1. การตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ	มี	มี		มี	มี	มี	มี
2. การประเมินสารสนเทศ	มี	มี	มี	มี	มี	มี	มี
3. การนำสารสนเทศไปใช้	มี	มี		มี	มี		มี
4. การประเมินผลลัพธ์			มี	มี	มี		

2. องค์ประกอบของแบบจำลองหลักสูตรวิชาการศึกษา สารสนเทศ

แบบจำลองหลักสูตรวิชาการศึกษา สารสนเทศสำหรับนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 จุดดหมายหลักสูตร มี 4 ข้อ ดังนี้

- (1) เพื่อพัฒนาทักษะการตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ
- (2) เพื่อพัฒนาทักษะการประเมินสารสนเทศ
- (3) เพื่อพัฒนาทักษะการนำสารสนเทศไปใช้
- (4) เพื่อพัฒนาทักษะการประเมินผลลัพธ์

2.2 มาตรฐานการเรียนรู้ มี 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐาน ง 1.1 การตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ นักเรียนสามารถตระหนักรู้ถึงความจำเป็นของสารสนเทศ กำหนดขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการ ระบุแหล่งสารสนเทศและใช้กลยุทธ์ในการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้

มาตรฐาน ง 2.1 การประเมินสารสนเทศ นักเรียนสามารถวิเคราะห์ จัดกลุ่ม แสดงความคิดเห็นและอธิบายสารสนเทศที่ได้รับ รวมทั้งประเมินความเกี่ยวข้องและระบุสารสนเทศที่ใช้ประโยชน์ได้

มาตรฐาน ง 3.1 การนำสารสนเทศไปใช้ นักเรียนสามารถบูรณาการสารสนเทศที่ได้รับกับความรู้เดิมของตน เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา รวมทั้งนำเสนอผลงานจากสารสนเทศที่ได้รับในรูปแบบที่เหมาะสมและใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ง 4.1 การประเมินผลลัพธ์ นักเรียนสามารถประเมินผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้และกระบวนการที่เกี่ยวกับสารสนเทศ โดยนำมาแก้ไขปัญหาและสรุปผลเพื่อนำไปใช้ในการผลิตผลงานครั้งต่อไป

2.3 คำอธิบายรายวิชา

รายวิชาการรู้สารสนเทศ รหัสวิชา ง 16102 เวลาเรียน 40 ชั่วโมง เป็นวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยี คำอธิบายรายวิชามีดังนี้

ฝึกการตระหนักรู้และการเข้าถึงสารสนเทศโดยการสร้างการตระหนักถึงความจำเป็นของสารสนเทศ กำหนดขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการ การระบุแหล่งสารสนเทศ มีทักษะการเข้าถึงสารสนเทศได้ ฝึกทักษะการประเมินสารสนเทศที่ได้รับ โดยการวิเคราะห์สารสนเทศ ประเมินความเกี่ยวข้องของสารสนเทศ จัดกลุ่มสารสนเทศที่ได้รับ ฝึกการนำสารสนเทศไปใช้ โดยสามารถบูรณาการสารสนเทศที่ได้รับเข้ากับความรู้เดิมของตนเอง นำเสนอผลงานจากสารสนเทศในรูปแบบที่เหมาะสม สามารถใช้สารสนเทศอย่างมีจริยธรรม ฝึกการประเมินผลลัพธ์และนำผลการประเมินผลลัพธ์ที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขผลงานของตนเองและกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.4 โครงสร้างรายวิชา มีดังนี้

2.4.1 หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 1 หน่วยกิต ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้จำนวน 40 ชั่วโมง 1 ปีการศึกษา

2.4.2 ผลการเรียนรู้ มี 5 ข้อ ดังนี้

2.4.2.1 นักเรียนเห็นความสำคัญและความจำเป็นของสารสนเทศ โดยตระหนักว่าสารสนเทศเป็นพื้นฐานของการศึกษา

2.4.2.2 นักเรียนสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศและค้นหาสารสนเทศได้

2.4.2.3 นักเรียนสามารถวิเคราะห์ ประเมิน และเลือกสารสนเทศที่ต้องการ

2.4.2.4 นักเรียนสามารถรวบรวม จัดระบบและสังเคราะห์สารสนเทศ

2.4.2.5 นักเรียนสามารถใช้สารสนเทศและนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์และมีจริยธรรม

2.4.3 สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้วิชาการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย 1) สื่อที่ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนวัสดุ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อกิจกรรม และสื่อปริบท และ 2) แหล่งการเรียนรู้ 4 แหล่งหลัก ได้แก่ ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต บุคคล และสถานี่/สถานการณ์

2.5 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ 11 แผนจัดการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้	แผนการจัดการเรียนรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 สิ่งที่ฉันต้องการรู้	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 สิ่งที่ฉันต้องการรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 แหล่งการเรียนรู้ที่ฉันรู้จัก แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 วิธีการเข้าถึงสารสนเทศ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ค้นหาคำตอบที่ต้องการ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ช่วยกันประเมินข้อมูลที่ได้	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 คัดกรองข้อมูลที่ได้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ประเมินข้อมูลที่ฉันได้มา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ช่วยกันจัดกลุ่มดีกว่า
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 นี่คือผลงานของฉัน	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ฝึกเขียนรายงานและแหล่งอ้างอิง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 นำเสนอผลงาน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ความภาคภูมิใจของฉัน	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 งานของฉันกับความคิดเห็นของเพื่อน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ประเมินรายงานของฉัน

2.6 การวัดและประเมินผล

2.6.1 วิธีกรวัดและประเมินผล มี 3 วิธี ดังนี้

2.6.1.1 การใช้แบบทดสอบและข้อสอบ

2.6.1.2 การประเมินผลงานของนักเรียน ประเมินจากใบงาน สมุดบันทึก ชิ้นงาน บันทึกประจำวัน และเพิ่มผลงาน รวมทั้งการประเมินตามสภาพจริงโดยใช้รูบริค

2.6.1.3 การสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือกิจกรรมของนักเรียน โดยสังเกตจากการนำทักษะความรู้ไปใช้ การตั้งคำถาม การตอบคำถาม และลักษณะนิสัยที่ต้องการ ซึ่งได้แก่ การตั้งใจเรียน การทำงานกลุ่ม และการซักถาม

2.6.2 การรายงานผลการวัดและประเมินผล มี 4 รูปแบบ ดังนี้

2.6.2.1 รายงานในรูปคะแนน

2.6.2.2 รายงานระดับผลการเรียน

2.6.2.3 การให้ข้อคิดเห็นด้วยการเขียน

2.6.2.4 รายงานด้วยวาจา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษามีข้อค้นพบที่น่าสนใจและควรอภิปรายผล ดังนี้

1. มาตรฐานทักษะการรู้สารสนเทศที่ใช้ในการกำหนดจุดหมายหลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 1 การตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ มาตรฐานที่ 2 การประเมินสารสนเทศ มาตรฐานที่ 3 การนำสารสนเทศไปใช้ และมาตรฐานที่ 4 การประเมินผลลัพท์ ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวเกิดจากผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์ตัวแบบและมาตรฐานทักษะการรู้สารสนเทศ 7 ตัวแบบ ได้แก่ ตัวแบบการรู้สารสนเทศของสมาคมครูบรรณารักษ์อเมริกันและสมาคมเพื่อการสื่อสารและเทคโนโลยี (AASL & AECT) ตัวแบบแนวทางการรู้สารสนเทศโคโลราโด (Colorado Information Literacy Guidelines Model) ตัวแบบเส้นทางสู่ความรู้ (Pathways to Knowledge™ Model) ตัวแบบทักษะบิกซิกส์ (The Big 6 Skills™ Model) มาตรฐานการรู้สารสนเทศของนักเรียนประถมศึกษา ของปารีชาติ เสาร์ยวิเศษ มาตรฐานการรู้สารสนเทศในระดับประถมศึกษา ของ อาชญญา รัตนอุบล และคณะ และมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย ของ ชุตติมา สัจจามันท์ โดยพิจารณาความเหมือนและความแตกต่างเพื่อให้ได้ทักษะการรู้สารสนเทศที่ครอบคลุมทั้ง 7 ตัวแบบ ที่มีทั้งความเป็นสากลและความเป็นไทย ประกอบกับข้อเสนอแนะจากประสบการณ์ของคณะครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ร่วมอภิปรายกลุ่มในการพิจารณาความเหมาะสมของมาตรฐานทักษะการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทยที่เป็นเด็กเล็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่เคยได้รับการฝึกฝนหรือเรียนรู้เกี่ยวกับการรู้สารสนเทศมาก่อน โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการสอนที่กว้างกว่าวิชาการใช้ห้องสมุดที่เน้นเฉพาะความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดและการใช้ห้องสมุด ซึ่งการสอนการรู้สารสนเทศจะมุ่งเน้นการสร้างผู้เรียนให้เป็นผู้ที่เรียนรู้ตลอดชีวิตและมีการคิดเชิงวิเคราะห์ ประกอบด้วยการใช้แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ การแปลความหมายและการใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ ตลอดจนแนวคิดและรูปแบบในการจัดการสารสนเทศ กล่าวคือ เป็นการเปลี่ยนจากการสอนทักษะการใช้ห้องสมุด (Library skills) เป็นทักษะสารสนเทศ (Information skills) โดยเนื้อหาการใช้ห้องสมุดนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการรู้สารสนเทศ (สมาน ลอยฟ้า. 2545: 20 -30; Rader. 2000: 20; Seamans. 2001: 3)

2. ผลการร่างแบบจำลองหลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 จุดหมายหลักสูตร หลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศมุ่งพัฒนานักเรียนเพื่อให้เกิดทักษะการรู้สารสนเทศใน 4 ด้านคือ เพื่อพัฒนาทักษะการตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ เพื่อพัฒนาทักษะการประเมินสารสนเทศ เพื่อพัฒนาทักษะการนำ

สารสนเทศไปใช้ และเพื่อพัฒนาทักษะการประเมินผลลัพท์ โดยเน้นให้เกิดพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยแก่นักเรียน ซึ่งเชื่อมโยงกับจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ และมีทักษะในชีวิต นอกจากนี้จุดหมายหลักสูตรตามทักษะการรู้สารสนเทศทั้ง 4 ด้านดังกล่าว สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่ว่า “เป็นสาระเกี่ยวกับกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การค้นหาข้อมูล การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การแก้ปัญหาหรือการสร้างงาน คุณค่าและผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร” (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553: 204–205) และสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งพัฒนาให้นักเรียนสามารถนำทักษะการรู้สารสนเทศไปพัฒนากระบวนการคิด กระบวนการวิเคราะห์ กระบวนการเรียนรู้ของตนเองให้มีคุณภาพ มีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาและวางแผนทั้งในด้านการเรียนและการประกอบอาชีพ และพัฒนาตนเองให้เป็นนักเรียนที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและเรียนรู้ตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: ออนไลน์) รวมทั้งยังสัมพันธ์กับภารกิจด้านผลลัพธ์ของการจัดการศึกษาของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ต้องการพัฒนานักเรียนให้สามารถวิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากข่าวสาร เข้าใจและใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย และมีทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ สร้างสรรค์ เข้าถึงและใช้แหล่งความรู้ที่หลากหลาย (กรุงเทพมหานคร. สำนักงานการศึกษา. 2552: 7–8)

2.2 มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับประถมศึกษา กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ 4 มาตรฐาน คือ มาตรฐาน ง 1.1 การตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ มาตรฐาน ง 2.1 การประเมินสารสนเทศ มาตรฐาน ง 3.1 การนำสารสนเทศไปใช้ และมาตรฐาน ง 4.1 การประเมินผลลัพท์ ทั้งนี้เนื่องจากมาตรฐานการเรียนรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้ง 4 มาตรฐานดังกล่าวได้จากการสังเคราะห์ตัวแบบและมาตรฐานการรู้สารสนเทศทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ โดย ตัวแบบทักษะบิกซิก (The Big6 Skills™ model) มาตรฐานการรู้สารสนเทศของนักเรียนประถมศึกษา ของ ปารีชาติ เสาร์ยะวิเศษ มีความสอดคล้องหมดทั้ง 4 มาตรฐาน นอกนั้นซึ่งได้แก่ มาตรฐานการเรียนรู้ของสมาคมครูบรรณารักษ์อเมริกันและสมาคมเพื่อการสื่อสารและเทคโนโลยี (AASL & AECT) ตัวแบบแนวทางการรู้สารสนเทศโคโลราโด (Colorado Information Library Guidelines Model) และมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทยของ ชุตติมา สัจจานันท์ (2554) มีความสอดคล้องในมาตรฐานการเรียนรู้ 3 มาตรฐาน คือ การตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ และการนำสารสนเทศไปใช้ มาตรฐานการรู้สารสนเทศในระดับประถมศึกษาของ อาชัญญา รัตนอุบลและคณะ (2549) มีความสอดคล้องในมาตรฐานการเรียนรู้ 2 มาตรฐาน คือ การตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ และการประเมินสารสนเทศ ส่วนตัวแบบการรู้สารสนเทศเส้นทางสู่ความรู้ (Pathways to Knowledge™ Model) มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ 2 มาตรฐาน คือ การประเมินสารสนเทศ และการประเมินผลลัพท์ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชมพูนุช ยอดยิ่ง (2551) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนทักษะการรู้สารสนเทศของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่าครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่สอนการรู้สารสนเทศโดยเน้นทักษะการรู้สารสนเทศ 3 ด้าน คือ ความสามารถในการกำหนดความต้องการสารสนเทศ ความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศ และความสามารถในการนำสารสนเทศไปใช้ แต่ไม่พบว่ามีการสอนทักษะการประเมินผลลัพท์

2.3 คำอธิบายรายวิชา หลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศ กำหนดรหัสวิชา ง 16102 เวลาเรียน 40 ชั่วโมง เป็นวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และมีคำอธิบายรายวิชาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกฝนนักเรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ 4 ด้าน คือ การตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศที่ได้รับ การนำสารสนเทศไปใช้ และการประเมินผลลัพท์ หลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศเป็นวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตาม

สาระสำคัญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ระบุว่า “เป็นสาระเกี่ยวกับกระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การค้นหาข้อมูล การใช้ข้อมูลและสารสนเทศในการแก้ปัญหาหรือสร้างงาน และผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร” (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: ออนไลน์) นอกจากนี้การสร้างหลักสูตรสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดการเรียนรู้วิชาเพิ่มเติมได้ตามความพร้อม จุดเน้น และบริบทของสถานศึกษาและนักเรียน (กระทรวง ศึกษาธิการ. 2551: ออนไลน์) อีกทั้งการเรียนวิชาการรู้สารสนเทศเป็นการฝึกปฏิบัติให้นักเรียนได้รู้จักการสร้างผลงานที่ถูกต้องและสร้างสรรค์ วิชา นี้จึงต้องฝึกฝนนักเรียนตามขั้นตอนตั้งแต่การตระหนักรู้ เข้าถึง ประเมินและการนำสารสนเทศไปใช้ ตลอดจนการประเมิน ผลลัพธ์ที่ได้จากผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิบสัน (Gibson. 2002) ที่พบว่าการสอนการรู้สารสนเทศควรสอน ตามขั้นตอนหรือวิธีทำโครงการงานของนักเรียน

2.4 โครงสร้างรายวิชา แบบจำลองหลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศกำหนดโครงสร้างรายวิชาประกอบด้วย จำนวน 1 หน่วยกิต ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ จำนวน 40 ชั่วโมงใน 1 ปีการศึกษาและมีผลการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อที่ สอดคล้องกับจุดหมายหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการกำหนดดังกล่าวเนื่องจากต้องเป็นไปตามข้อกำหนดของหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

2.5 หน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศ มีจำนวน 4 หน่วยการเรียนรู้ และแบ่งเป็น 11 แผนการจัดการเรียนรู้ การกำหนดดังกล่าวเนื่องจากการรู้สารสนเทศเป็นกระบวนการฝึกฝนให้นักเรียนสามารถใช้สารสนเทศในการ สร้างผลงานได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยจัดเรียงเนื้อหาการเรียนรู้เป็นขั้นตอนตามมาตรฐานทักษะการรู้สารสนเทศ ทุก แผนการเรียนรู้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และเรียงลำดับตามความยากง่ายของเนื้อหา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดีคุณลักษณะ หนึ่งของการจัดทำหลักสูตร (Saylor; & Alexander. 1974: 44-45; สุนีย์ ภูพานิช. 2546: 19-20; บุญเลี้ยง พุ่มทอง. 2553: 16-17) นอกจากนี้ยังเรียงลำดับเนื้อหาการเรียนรู้ตามขั้นตอนการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศหรือการพัฒนาผลงาน ของนักเรียน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิบสัน (Gibson. 2002) พบว่าควรจัดเนื้อหา การสอนการรู้สารสนเทศตามขั้นตอนหรือวิธีการทำโครงการงานของนักเรียน ในด้านเนื้อหาการเรียนรู้สอดคล้องกับงานวิจัยของ โคบายากาวา (Kobasigawa. 1983) ที่พบว่านักเรียนที่เป็นเด็กเล็กมีความสามารถด้อยในการค้นหาสารสนเทศและประเมิน สารสนเทศที่ตนได้รับ ซึ่งวิชาการรู้สารสนเทศได้มีการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับการเข้าถึงและประเมินสารสนเทศด้วย งานวิจัยของ ชมพูนุช ยอดยิ่ง (2551) พบว่าครูสอนเนื้อหาการรู้สารสนเทศเกี่ยวกับการกำหนดความต้องการสารสนเทศ การกำหนดหัวข้อ การเลือกแหล่งสารสนเทศ ประเภททรัพยากรสารสนเทศ การใช้เครื่องมือค้น การค้นหาสารสนเทศที่ต้องการ การใช้กลยุทธ์ใน การสืบค้น การประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ การวิเคราะห์สังเคราะห์สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ และงาน วิจัยของ สเปียร์แมน (Spearman. 2009) พบว่าการสอนการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นการสอน ที่มุ่งเน้นการใช้แหล่งสารสนเทศเป็นฐานโดยเฉพาะแหล่งสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต

นอกจากนี้เนื้อหาในแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 สิ่งที่ต้องรู้ ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 สิ่งที่ต้องรู้ แผนการจัดการ เรียนรู้ที่ 2 แหล่งการเรียนรู้ที่ฉันรู้จัก แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 วิธีการเข้าถึงสารสนเทศ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ค้นหาคำตอบที่ต้องการ สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาทักษะการตระหนักรู้และเข้าถึงสารสนเทศ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ช่วยกันประเมินข้อมูลที่ได้ ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 คัดกรองข้อมูลที่ได้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ประเมินข้อที่ฉันได้มา และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ช่วยกันจัดกลุ่มดีกว่า สอดคล้องกับ จุดหมายหลักสูตรข้อที่ 2 เพื่อทักษะการประเมินสารสนเทศ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 นี้คือผลงานของฉัน ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ฝึกเขียนรายงานและแหล่งอ้างอิง

และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 นำเสนอผลงาน สอดคล้องกับจุดหมายหลักสูตรข้อ 3 เพื่อพัฒนาทักษะการนำเสนอเทคโนโลยี

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ความภาคภูมิใจของฉัน ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 งานของฉันกับความคิดเห็นของเพื่อน และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ประเมินรายงานของฉัน สอดคล้องกับจุดหมายหลักสูตรข้อที่ 4 เพื่อพัฒนาทักษะการประเมินผลลัพธ์

2.6 การวัดและประเมินผลวิชาการรัฐสารสนเทศ ใช้วิธีการวัดและประเมินผล 4 วิธี คือ ใช้แบบทดสอบ ประเมินจากผลงานของนักเรียน ประเมินตามสภาพจริงโดยใช้รูปรีด และการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: ออนไลน์) โดยจัดกระบวนการเรียนและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาและการสื่อสารโดยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจำเป็นต้องวัดผลและประเมินโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เพื่อทราบพฤติกรรมการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน โดยเฉพาะการวัดผลตามสภาพจริงและการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเป็นวิธีการที่สามารถค้นหาความสามารถและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน อีกทั้งเป็นการประเมินเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้ ความคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา การแสดงออก วิธีการปฏิบัติและผลการปฏิบัติจากกิจกรรมการเรียนการสอน (วัฒนาพร รัชบุทกข์. 2542: 63: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545: 53) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลเลียมส์ และ วาเวลล์ (Williams: & Wavell. 2006) ที่ศึกษาความคาดหวังต่อนักเรียนของครูและพบว่าครูเข้าใจความสำคัญของการรัฐสารสนเทศที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักเรียนจึงกำหนดคุณลักษณะการรัฐสารสนเทศของนักเรียน โดยเชื่อมโยงกับการมอบหมายงานแก่นักเรียนและประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้จากผลงานของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาการรัฐสารสนเทศแก่นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แทนการสอนวิชาการใช้ห้องสมุด โดยอาจกำหนดเป็นวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เพื่อฝึกทักษะการรัฐสารสนเทศแก่นักเรียนในการนำไปใช้ในการศึกษาต่อขั้นสูงและใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้วิชาการใช้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของวิชาการรัฐสารสนเทศ
2. ส่งเสริมทักษะการรัฐสารสนเทศแก่นักเรียน โดยบูรณาการการรัฐสารเทศกับการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ เพราะทักษะการรัฐสารเทศจำเป็นต่อการค้นหาหาความรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
3. สนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการรัฐสารเทศในโรงเรียน ได้แก่ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เช่น ห้องสมุด ห้องอินเทอร์เน็ต ห้องหมวดวิชาต่าง ๆ ห้องโสตทัศนศึกษา สวนพฤกษศาสตร์ ห้องแนะแนว เป็นต้น รวมทั้งสนับสนุนให้มีการส่งเสริมการอ่านซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการรัฐสารเทศ ตลอดจนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์และความต้องการอื่น ๆ สำหรับนักเรียนและครูเพื่อส่งเสริมการเรียนวิชาการรัฐสารเทศแก่นักเรียน
4. พัฒนาคู่มือที่มีทัศนคติและทักษะด้านการรัฐสารเทศ ซึ่งครูจะสามารถถ่ายทอดพฤติกรรมการรัฐสารเทศไปยังนักเรียนและสนับสนุนการเรียนการสอนแบบบูรณาการการรัฐสารเทศกับวิชาที่สอนได้

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์

1. ครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์สามารถนำแบบจำลองหลักสูตรวิชาการรัฐสารเทศไปใช้ในการสอนแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยนำไปใช้โดยตรงหรือปรับปรุงให้สอดคล้องกับนักเรียนและตามบริบทสภาพแวดล้อมของแต่ละโรงเรียน

2. ครูผู้สอนควรศึกษาหรือเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนานักเรียนให้มีทักษะการรู้สารสนเทศได้ในทุกรายวิชา
3. ครูผู้สอนรายวิชาการรู้สารสนเทศควรร่วมมือกับห้องสมุดโรงเรียนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเพื่อสร้างหลักสูตรวิชาการศึกษาการรู้สารสนเทศที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนระดับชั้นอื่นนอกเหนือจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ ระดับชั้นอนุบาล ระดับชั้นประถมตอนต้น ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. การทดลองนำแบบจำลองหลักสูตรวิชาการศึกษาการรู้สารสนเทศไปใช้ในการเรียนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อศึกษาคุณภาพของหลักสูตรและผลลัพธ์ที่ได้ต่อนักเรียน
3. การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบหรือวิธีการสอนวิชาการศึกษาการรู้สารสนเทศที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
4. การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบวิธีการสอนแบบบูรณาการทักษะการรู้สารสนเทศกับรายวิชาต่าง ๆ สำหรับระดับประถมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2541). **คู่มือพัฒนาโรงเรียนด้านการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: กรมฯ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2554, จาก <http://www.curriculum51.net>
- _____. (2553). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรุงเทพมหานคร. สำนักงานการศึกษา. (2551). **แผนปฏิบัติการ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2552). **แผนปฏิบัติการ 4 ปี (พ.ศ. 2552-2555)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานการศึกษา.
- ชมพูนุช ยอดยิ่ง. (2551). **กิจกรรมการสอนทักษะการรู้สารสนเทศของครูบรรณารักษ์: กรณีโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 1**. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการสารสนเทศ). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชุติมา ลัจจพันธ์. (2554, มกราคม-มิถุนายน). การพัฒนามาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย. **วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย**. 4(1): 19-20.
- บุญเลี้ยง ทูมทอง. (2553). **การพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริชาติ เสารยะวิเศษ. (2552). **การพัฒนาการรู้สารสนเทศของของนักเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ ป.ร.ด. (สารสนเทศศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). **แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- แววตา เตชะทวิวรรณ. (2551). **การบูรณาการการรู้สารสนเทศในระบบจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. วิทยานิพนธ์ ป.ร.ด. (คอมพิวเตอร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สมาน ลอยฟ้า. (2545, เมษายน-มิถุนายน). การสอนการใช้ห้องสมุด: พัฒนาการและแนวโน้ม. **วารสารห้องสมุด**.

- 46(2): 20-30.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). **แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานวิชาการ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- สุئیย์ ภูพันธ์. (2546). **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: The Knowledge Center.
- อาชัญญา รัตน์อุบล: และคนอื่น ๆ. (2549). **การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศสำหรับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- American Association of School Librarians. (1998). **Information Power: The Nine Information Literacy Standards for Student Learning**. Retrieved March 24, 2011, from http://www.ala.org/aasl/ip_nine.html
- American Library Association. (1989). **The Nine Information Literacy Standards for Student Learning**. Retrieved March 23, 2011, from http://www.ala.org/ala/aboutala/offices/olos/olosprograms/preconferences/docs/info_lit_standards.pdf
- The Colorado Department of Education. (2009). **Colorado Standards for Information Literacy**. Retrieved January 31, 2010, from <http://www.cde.state.co.us/litstandards/litstandards.htm>
- Gibson, Melissa Ruth. (2002). **A Qualitative Investigation for Designing Intermediate (Grades 4-6) Information Literacy Instruction: Integrating Inquiry, Mentoring, and Online Resource**. Retrieved February 11, 2011, form <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/3067130>
- Kobasigawa, Akira. (1983, December). Children's Retrieval Skills for School Learning. **The Alberta Journal of Educational Research**. 29(4): 259-271.
- Rader, Hannelore B. (2000). Library Instruction and Information Literacy-1999. **Reference Services Review**. 15(4): 378-400.
- Saylor, John Galen: & Alexander, William Marvin. (1974). **Planning Curriculum for School**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Seamans, Nancy H. (2001). **Information Literacy: Study of Freshman Students' Perceptions, with Recommendations**. Dissertation Ph.D. (Information Science). Blacksburg, VA: Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Spearman, Rhonda Greenley. (2009). **Elementary Educators Use of Internet and the Application of Information Literacy Skill to Student Use of World Wide Web**. Retrieved January 18, 2011, from <http://wwwlib.umi.com/dissertation/fullcit/9996394>
- Willams, Dorothy A: & Wavel, Carolin. (2006). **Information Literacy in the Classroom: Secondary School Teacher Conception: Final Report on Research Funded by Society for Education Studies**. Retrieved October 24, 2011, from <http://www.rgu.ac.uk/files/ACF4DAA.pdf>